

Megemlékezés a gettó felszabadításának 78. évfordulóján

78 éve emlékezik meg a világ – köztük Magyarország és a magyar zsidóság – a holokauszt áldozatairól. Még vannak közöttünk túlélők. A kívülállók gyakran felvetik, hogy miért kell még mindig ezzel foglalkozni, hiszen mindez régen történt. A mi válaszuk egyértelmű: a holokauszt nemcsak a 20. század legszörnyűbb tragédiája, hanem az emberiség soha el nem múlt szégyene.

a várva várt szabadságot, az élet lehetőségét.

A mai nap és ez az óra az emlékezés, elmondjuk imáinkat, letesszük a kegyelet köveit.

Nekünk kötelességünk emlékezni! Köszönteni a még közöttünk lévő

folódunk össze. Édesanyám szerzett egy másik helyet a Holló utcában, de a nagymama nem akart velünk jönni, ott maradt. A ház udvarán egyik kintléte alkalmából etaltálta egy repesz, és megölte. A Klauzál téren temették el.

Amikor a gettó felszabadulása után kihantolták az ott eltemetetteket, anyunak nem volt módja, hogy beazonosítsa a nagymamát. Az ott kihantolt halottakat részint a Dohány-templom mellett lévő kertbe (ami most temető), részint a Salgótarjáni úti sírkertbe vitték.

Nem tudom, hogy pontosan hol van a nagymamám eltemetve, de miatta és az összes gettóban elpusztult ember emlékére úgy érzem, hogy nem felejthetjük el azokat a borzalmakat, amiket átélünk.

Én a 84 évemmel fiatalnak számítok a túlélők között, nagyon sok emlékem van a gettóról. Ezek a saját emlékeim, mert a szüleink és nagyon sokunk szülei nem akartak beszélni ezekről az időkről, mert szerették volna elfelejteni.

Kívánom mindenkinek, hogy soha ne kelljen átélnie azt a szörnyűséget, amit mi itt átélünk a gettóban. Csonka családban nőttünk fel, a rokonaink 80%-a nem élte túl ezt az időszakot. Úgy kellett megélnünk ezt a 78 évet, hogy a hiányérzet mindig velünk volt és van.

Sólyom Olga

A gettó a budapestiek számára már a végső leszámolás utolsó állomásaként jött létre. Ide már meggyötörve, megalázottan, sok szenvedést átélve kerültek leginkább öregek, gyerekek és nők. A nők férjük, a gyerekek apjuk nélkül, hiszen a férfiak színe-javát már jóval korábban embertelen körülmények közé vetették, meggyilkolták.

Már a csillagos házak időszakában persze mindenki megpróbált valamilyen menekülő utat találni a túléléshez. Többnyire a különféle Schutzpassok voltak a legreménykeltőbbek: a svéd, a spanyol, a svájci, bár biztosan voltak még mások is. Az én anyukám és édesapám húga valahogy svájci menlevelet szerzett, hogy hogyan, fogalmam nincs, mert amikor már anyámat faggattam, egész egyszerűen nem volt hajlandó felidézni a múlt egyetlen eseményét sem.

Ennek révén bekerültünk a Columbus utcai nemzetközi védett táborba. Azt hittük, itt biztonságban vagyunk, igaz, embertelen körülmények között. Priccseken, priccsek

alatt, földön aludtunk, iszonyú zsúfoltságra emlékszem, meleg víz egyáltalán nem volt.

Aztán egy napon betörték a nyilasok, a fiatal nőket az egyik oldalra, a többieket a másikra állították. Én rohantam anyám után, de egy nyilas megfogta a grabancomat és átlökött a másik oldalra. Szóval a nőket elvitték, majd bennünket gyalog a gettóba vittek. A Klauzál tér 9. számú házba, a harmadik emelet egyik utcai

Frölich Róbert országos főrabbi

1945. január 18-án a szovjet hadsereg katonái felszabadították a gettót. Ez így igaz. A tankok átgördültek a deszkapalánkon, és a halálra szánt, rettegő zsidókat visszaadták az életnek.

El kell mondani. Tudatni kell. Tanítani kell, mi is történt. Tudatlanul vagy tudatosan a két emlékező hölgy kimondta a zsidóság küldetését. Kimondta azt, ami bennünket megkülönböztet minden más néptől és nemzetől. Tudniillik mi úgy adjuk tovább történelmünket, úgy mesél-

Frölich Róbert: Mindezt el kell mondani azoknak, akik díjakat adnak olyan embereknek, akik például ócska zsidó lapocskának nevezik a Nyugatot, a magyar szellemi kultúra nagyját. Azért kell elmondani, mert valamikor épp így kezdődött...

lakásába kerültünk. Én borzasztó lelkiállapotban voltam, azt hajtogattam szegény nagynénémnek, hogy nem akarok élni, mert nekem se anyám, se apám nincs, és folyton az ablakok közelében voltam, mert arra vártam, hogy egyedül maradjak, és akkor kiugrom.

Azután azt álmodtam, hogy anyám jön föl a lépcsőn. Ettől kezdve én majdnem egész nap ott álltam és vártam. És a harmadik napon beteljesedett az álmom, megjött anyám.

Aztán persze még sok minden szörnyűség történt velünk is.

Végül úgy érzem, muszáj beszélnem a felszabadulásunkról. Ma nem illik erről beszélni. De bármi hasonló szörnyűség zajlik is ma a szomszédunkban, engem, mindnyájunkat, akik itt vagyunk, akkor is az oroszok szabadítottak fel, az akkori emberek, akiknek igenis hálás vagyok azért, hogy életben maradtam, gyerekeim, unokáim vannak, megöregedhettem.

A két túlélő megindító emlékezését követően a Kuna Márton vezette fúvósok adták elő az Ani mámin (Hiszem teljes hittel) hitágazati alapvetelést a messiásvárásunkról.

jük el, ami velünk történt, hogy az vallási kötelezettség, és nemcsak az a törvény, hogy adjuk tovább, hanem az is, hogy hogyan. Mindenkinek úgy kell saját magára tekinteni, mintha személyében jött volna ki Egyiptomból.

Az országos főrabbi a 78. évforduló kapcsán a 78. zsoltár szavait idézte héberül és magyarul. Lényege, hogy már az Örökkévaló kötelezte őseinket, hogy a történeteket adják tovább utódaiknak, s majd ők is indítva lesznek annak továbbadására.

Majd a főrabbi feltette a kérdést: Mi vajon azt mondjuk el, amit a két túlélő hölgytől hallottunk? Ma nem mi éltük meg. Magunknak elmondani? Mi olyanoktól hallottuk, akik ott voltak, átéltek.

Az emlékek nem kophatnak el. Minden következő nemzedéknek ismernie kell őket.

Ahogy vannak túlélőink, vannak még élő katonák a felszabadítók között. Ők a rettenet tanúi voltak, s objektíven fel tudják idézni a látottakat. A felszabadítást nem egyformán élték meg a pincékből végre félelem nélkül kijövő agyongyötört emberek, hanem más és más nézőpont szerint.

Ezt el kellene mondani azoknak, akik díjakat adnak olyan embereknek, akik például ócska zsidó lapocskának nevezik a Nyugatot, a magyar szellemi kultúra nagyját. Azért kell elmondani, mert valamikor épp így kezdődött... s akkor még nem tudták, hogy ez hová vezet. Ezért kell szólnunk, hogy amikor utódaink ülnek ezekben a padokban, el lehessen mondani, az 1945-ös gettófelszabadítás volt az utolsó...

Rudas Dániel kántor Dobszay Péter orgonakíséretével az Ádojsem mo odom imát, majd végül a Kél molé ráchámimot énekelte.

A Fánál, az emléktáblánál kövek, gyertyák, egy-egy szál virág elhelyezése zárta a délelőttöt.

galjuli

Mester Tamás. Közös tisztelgés a felszabadítók emléktáblájánál

78 éve szabadult fel a budapesti gettó, ahol sok tízezer szorongtak: kiéhezett, kétségbeesett emberek, ellátatlan s haldokló betegek, temetetlen holtak a Klauzál téren. A jeges hideg, a félelem, az aggodalom a távollévő hozzátartozókért, a zsúfoltság és az atrocitások felőrölték az idegeket.

Az emlékezés helyszíne a Dohány utcai zsinagóga volt. Eljöttek túlélők és hozzátartozók, előljárók és elnökök, rabbik és kántorok, polgármesterek vagy helyetteseik, diákok és tanárok, valamint sokan mások.

Az esemény a Wesselényi utcai emléktábla megkoszorúzásával kezdődött, amelyen a Hitközség vezető tisztviselői és az orosz nagykövetség prominensei vettek részt.

A zsinagógában a programismertető, Eisler Gábor köszöntötte az emlékezőket, majd bejelentette a Kuna Testvérek zenekar fúvósainak (Kuna Valéria és Gyula – trombita, Kuna Bence – kürt, Kuna Márton – harsona) első számát: Pinchas Rabinowitz zsoltárkompozícióját. Ezután egy mély átéléssel előadott Lewandowski-mű következett.

Mester Tamás

78 esztendő után – közben szépen lassan három felnövekvő generációval – idén is, mint minden év január 18-án, a Dohány utcai zsinagógában gyűltünk össze emlékezni a gettóban mártírhalált halt hittestvéreinkre, a túlélőkre, valamint a főváros szabadságáért az életüket áldozó hős katonákra.

Meggyőződésem szerint – és a kollektív emlékezet alapján – csak ismételni tudom: világtörténelmi változásoktól függetlenül és a mindenkor aktuálpolitikai események ellenére soha senki által meg nem kérdőjelezhető történelmi tény és érdem, hogy a budapesti (és a magyarországi) zsidóságnak a fasizmus gyötrelmei, üldöztetése után a szovjet Vörös Hadsereg katonái hozták el

túlélőket, emlékezni halottainkra, és felhelyezni a koszorút arra a márványtáblára a zsinagóga falán, amely az elhunyt szovjet katonák emlékét őrizi.

Ugyanúgy nem feledhetjük a felszabadító hősök tetteit, mint ahogy a náci és kollaboránsaik bűneit sem.

Mai megemlékezésünk fonala a korabeli visszaemlékezéseket követi, nem pedig az esetlegesen évtizedekkel később rárakódott – bármilyen nagyszerű – történelmi narratívát.

A modern történelemtudomány által bevezetett fogalom az oral history, magyarul: az elbeszélő történelem. Ezen irányzat módszere a történelmi ismeretek és információk, az egyéni szemtanúi elbeszélések és interjúk gyűjtése és feldolgozása.

Megemlékezésünk további része ennek jegyében fog folytatódni.

Nekem az elmúlt években többször volt lehetőségem emlékező beszédet mondani, így csak ismételni tudnám magam.

Úgy gondoltam, olyan szerencsés helyzetben vagyunk, hogy beszélhetek helyettem azok, akiknek személyes élményük van a rettenetes időkből, és elmondhatnak olyan történeteket, amiket nekünk elképzelni is nehéz lenne.

A Budapesti Zsidó Hitközség világi vezetőjeként a még közöttünk lévő túlélőknek további nyugodt, békés és egészséges eltöltött, hosszú életet kívánok.

Emlékezzünk néma főhajással a budapesti gettó mártírjaira, a fővárosi harcok civil áldozataira, a náciellenes harcoló hősökre!

Emlékük legyen áldott!

Most pedig hallgassuk meg két átlagos magyar zsidó családban 1945 januárjában a gettóban élő kamaszlány emlékeit, saját előadásukban.

Nem hiszem, hogy ennél hitelesebb és megindítóbb beszámolókat hallhatunk bárkitől is.

Nagy szeretettel és tisztelettel szólítom Sommer Katalint és dr. Sólyom Olgát, hogy osszák meg velünk emlékeiket a 78 évvel ezelőtti történetekről.

Sommer Katalin

Egy olyan tömegszálláson voltunk az Akácfa utcában, ahol egy földszinti szobában több mint 20-an zsú-

Jád bejád, kéz a kézben. Az országos főrabbi Lebovits Imre túlélőt kíséri az emléktáblához

50 éven belül eltűnhet a kis zsidó közösségek fele

Egy „tisztá” esküvő

A vegyes házasságok jelentik a legfőbb veszélyt a zsidó diaszpóra-ra az Európai Zsidó Kongresszus elnöke, Ariel Musicant szerint.

Európa kis zsidó közösségeinek fele eltűnik az asszimiláció miatt 30-50 éven belül – véli egy prominens európai zsidó vezető.

„A jelenlegi adatok azt mutatják, hogy a vegyes házasságok és az asszimiláció a zsidó diaszpórában a legmagasabb szintre emelkedett” – mondta Ariel Musicant, az Európai Zsidó Kongresszus elnöke az izraeli külügyminisztériumban, írta meg a *Kibic*.

„Európában 50%, az Egyesült Államokban pedig 75% a vegyes házasságok aránya. Ha ez a tendencia folytatódik, a zsidó diaszpóra nagy része egy-két generáción belül eltűnik. Más szóval: a kis zsidó közösségek 50%-a el fog tűnni a következő 30-50 évben.”

Musicant a minisztérium által szervezett konferencián nyilatkozott, amelyen 28 európai ország mintegy 40 zsidó közösségének vezetője vett részt.

„125 éven át a diaszpóra építette

és támogatta Izrael államot” – mondta Musicant. „Bár ennek folytatódnia kell, jelentős paradigmaváltásra van szükségünk.”

Az EJC elnöke háromféleképpen szólította fel az izraeli és a zsidó intézményeket, hogy „jelentősen növeljék a diaszpóra zsidóságába való befektetéseiket”.

Hogyan lehet segíteni a zsidó diaszpórán?

Az oktatásról Musicant azt mondta: „Szükségünk van zsidó iskolákra, vasárnapi iskolákra, tananyagra és tanárookra. A gyerekek több mint 70%-ának zsidó iskolákba kell járniuk, és Izraelben kell képezniük az európai zsidó tanárokat” – mondta.

A második kérdés, amit felvetett, az volt, hogy „a lehető legtöbb zsidót Izraelbe kell hozni”, valamint „szükséges lenne növelni és újraindítani az olyan programokat, mint a Birthright Israel, a Masa Israel és a Limmud”.

Ezenkívül Musicant kijelentette, hogy a kormánynak „ki kell terjesztenie vagy létre kell hoznia olyan programokat, amelyek a kultúrát, a

hagyományokat és a vallást eljuttatják az Izraelen kívüli zsidó lakosság minden rétegéhez”.

„Az asszimiláció a mai zsidó nép legnagyobb ellensége” – mondta.

„Nem építhetjük tovább a zsidó életet kizárólag az antiszemitizmusra és a holokausztra való emlékezésre. Ha támogatni akarjuk a zsidó életet Izraelen kívül, növelnünk kell az elérést, és a lehető legtöbb zsidóhoz el kell juttatnunk a zsidó ismereteket.”

Légpuskával lőttek egy ortodox kisfiúra és édesapjára New Yorkban

Az antiszemita támadások száma egyre emelkedik az Egyesült Államokban.

Őrizetbe vették azt a férfit New Yorkban, akit azzal gyanúsítanak, hogy légpuskával rálőtt egy hétéves kisfiúra és édesapjára egy kóser élelmiszerbolt előtt. A gyermeket a fülénél súrolták, apját pedig mellkason találták el a lövedékek. A *Kibic* által idézett Ynet-cikk szerint a fiú fizikailag jól van, de lelki sérülést szenvedett a történetek miatt.

A hatóságok az elkövetéssel a 25 éves Jason Kisht gyanúsították meg, aki ellen többek között gyűlölet-bűncselekményként elkövetett támadás és gyermek jólétének veszélyeztetése miatt is vádat emelnek.

Az antiszemita támadások száma egyre nő az Egyesült Államokban, ami arra késztette a törvényhozók egy kétpárti csoportját, hogy „az egész kormányzatra kiterjedő megközelítést” szorgalmazzon a növekvő fenyegetés elhárítására.

A Rágalmazásellenes Liga (ADL) szerint 2021-ben 167 százalékkal nőtt az antiszemita támadások száma az előző évhez képest. Az FBI, amely szintén figyelemmel kíséri a tendenciát, 2020-ban csak hatszázalékos emelkedésről számolt be.

A New York-i rendőrség 45 antiszemita gyűlölet-bűncselekményről számolt be a városban az elmúlt hónapban, miközben a zsidógyűlölet növekedésétől tartanak az Egyesült Államokban, írja a Times of Israel. A zsidóellenes támadások tették ki a múlt hónapban a városban elkövetett összes gyűlölet-bűncselekmény 60 százalékát.

Kanye West és az ENSZ vezeti a Wiesenthal Intézet antiszemitizmus-listáját

A neves intézet éves jelentése a hírhedt amerikai rapper és influenszert rakta az első helyre, mondván, tettei „a gyűlölet cunamiját” indították el.

A Simon Wiesenthal Központ (SWC) közzétette az antiszemitizmusról szóló éves jelentését, amelyből kiderül: az antiszemita incidensek világszerte elsöprő trenddé váltak.

„A tíz legsúlyosabb globális antiszemita incidens” című jelentés az elmúlt időszakban zsidóellenes megnyilvánulásairól elhíresült amerikai rapper, a magát Ye-nek nevező Kanye Westet helyezte az élre, mondván, tettei „a gyűlölet cunamiját” szabadították el. West decemberben odáig ment el, hogy egy interjúban még Hitleret is dicsérte: „Minden embernek van valami értéke, amit letehet az asztalra, különösen Hitlernek.”

A jelentés szerint Christopher Wray, az FBI igazgatója megerősítette, hogy az Egyesült Államokban a vallási alapú gyűlölet-bűncselekmények mintegy 63 százaléka zsidók ellen irányul, akik pedig a lakosságának csak 2,4 százalékát teszik ki.

„Az elmúlt napokban és hetekben elkövetett gyűlölet-bűncselekményekben sokszor láttunk festékszóróval felfestett »Kanye-nak igaza volt« feliratot. Régebben az volt, hogy »Hitlernek volt igaza«. Tehát azt látjuk, hogy a szavak fegyverként való felhasználását tettekre váltják át. Ez egy borzalmas év volt” – nyilatkozta a CBN Newsnak Abraham Cooper rabbi, a Wiesenthal Központ igazgatója.

A lista második helyére az ENSZ Emberi Jogai Tanácsa került az Izraelt a nácihoz hasonlítva, a zsidó államot delegitimizálva, ám a palesztin terrorizmust legitimáló magatartása miatt.

A dokumentum felidézi, hogy októberben a testület vizsgálóbizottsága jelentést tett közzé, amelyben a zsidó államot egyebek mellett az arab állampolgáiraival szembeni diszkriminációval és a palesztin nőkkel szembeni erőszakkal vádolta. Közölték azt is, hogy kivizsgálják azokat a vádakokat, amelyek szerint Izrael „apartheid állam”, Izrael biztonsági aggályait pedig „kitalációnak” minősítve elutasították.

Dobogós helyezést ért el Mahmúd Abbász és a Palesztin Hatóság is: a jelentés felidézi azt a tavaly augusztusi botrányt, amikor a palesztin el-

eset, a texasi zsinagógánál történt túszejtés követ (a terroristát végül lelőtték, a túsok sértetlenül kiszabadultak).

„Az Atlanti-óceán mindkét partján történtek zsinagógák és más zsidó intézmények elleni támadások, beleértve a horogkereszteket, lövöldözést és vandalizmust is” – állapítja meg az intézet, külön is hangsúlyozva a New Yorkban tapasztalható antiszemita gyűlölet-bűncselekmények növekvő számát. „Ultraortodox zsidókat, különösen Brooklynban, megvertek, leköptek, letépték a kalapjukat a fejükről, és szidalmazták

nők Berlinben kijelentette, hogy Izrael „ötven holokausztot” követett el a palesztinok ellen (miközben Scholz német kancellár némán állt mellette, és csak másnap ítélte el a nyilatkozatot).

A Wiesenthal Központ antiszemitizmus-listáján a negyedik helyen Irán államilag szponzorált zsidóellenes gyűlöletkeltésére, Izrael kiirtásával való állandó fenyegetőzése áll, amelyet az egy évvel ezelőtti döbbenetes

őket az elmúlt egy év támadásai során.”

Abraham Cooper egyik legnagyobb aggodalma azonban az, hogy mi történik az amerikai egyetemi campusokon, melyekben a diákok olyan légkörben élnek, ahol a zsidókat még magas szinten, pl. az ENSZ-ben is démonizálják, és ahol sokan megkérdőjelezzik, hogy egyáltalán létre kellett-e hozni a zsidó államot.

TEV

Több tucat ukrán zsidó katona esett el az oroszok elleni harcokban

Egyikük, Vladiszlav Sejn önként jelentkezett a frontra napokkal azután, hogy Oroszország megkezdte az Ukrajna elleni inváziót.

Egy ukrán zsidó katonát öltek meg a múlt hónapban, aki az orosz erők ellen harcolt – közölte Mose Azman vezető ukrán rabbi szövegírója. A 21 éves Vladiszlav Sejn Azman szerint a dnyipriói zsidó közösség tagja volt, írta meg a *Kibic* a Times of Israel nyomán.

Az Ukrán Zsidó Közösségek Szövetsége szerint Sejn jogi egyetemen tanult, és kiváló dzsúdós volt, számos helyi versenyt nyert. Hozzátette, hogy önként jelentkezett a frontra napokkal azután, hogy Oroszország február 24-én megkezdte az Ukrajna elleni inváziót.

Arról nem közöltek részleteket, hogyan halt meg.

A Sejnről készült képeken egy kék-sárga színű jelvény díszítette katonai felszerelését, amelyen egy Dávid-csillag volt látható, benne Ukrajna nemzeti szimbólumával és az ország héberül írt nevével. Az egyik képen Sejn egyenruhában, kípával és tfilinnel látható, amint egy erdős területen imádkozik.

„Vladiszlav az életét adta nemzetének védelmében – mondta Azman. Bár harcolt az invázió kezdete óta.”

A szövetség szerint a harcokban több tucat zsidó katona halt meg, köztük egy izraeli állampolgár, akinek a holttestét októberben adták vissza az Ukrajna és Oroszország közötti fogolycseré keretében.

Azman elmondta, hogy az ukrán zsidó közösség imádkozik a sebesült katonákért és a háború befejezéséért. Felszólította a világot, hogy avatkozzon be a konfliktusba és szorgalmazza a tűzszünetet.

IZRAELI SZÍNES

A zsidók génjeiben lehet a hosszú élet titka

Egy izraeli kutató a hosszú élet titkát az askenázi zsidók és leszármazottaik génjeiben keresi, szerinte ugyanis a környezeti tényezőktől kivül a genetikának is jelentős szerepe lehet az átlagosnál magasabb élettartam elérésében. Lehetséges, hogy a jövőben a 120 év mindenki számára elérhető életkorra válik.

A kutatók nagyjából egyetértenek, hogy a környezet és az életmód jelentős szerepet játszik abban, hogy valaki elérje vagy akár meghaladja az átlagos

várható élettartamot egy-egy országban belül. A környezeti tényezők, a rendszeres testmozgás és a helyes diéta betartása azonban csak az egyik – igaz, a nagyobb – része a hosszú élet titkának. Megfelelő génállomány hiányában ugyanis igen kevés az esély arra, hogy valaki elérje az Isten által – amúgy büntetésből – kiszabott 120 évet, olvasható a *Kibic* cikkében.

Nir Barzilai izraeli kutató szerint az öregedés folyamatában a géneknek igen fontos a szerepük, és csak idő kérdése, hogy ezek a folyamatok valamilyen mesterséges módon visszafordíthatók legyenek. Barzilai még 1998-ban kezdte a hosszú élettartam genetikai hátterét vizsgálni, tesztalanyoknak pedig az askenázi zsidókat és leszármazottait választotta.

Barzilai ugyanis úgy gondolja, hogy a hosszú élet titka a magas életkort elért askenázi zsidók génjeiben rejlik. Az izraeli tudós reményei szerint egy napon majd olyan gyógyszereket lehet fejleszteni, amelyek a hosszú életért felelős gének működését utánozzák, és ellenállást biztosítanak olyan időskori betegségekkel szemben, mint az Alzheimer-kór, a cukorbetegség vagy a szív- és érrendszeri betegségek.

Mindez persze nem jelenti azt, hogy az askenázi zsidók tovább éljenek, mint mások. Barzilai azért választotta pont ezt a csoportot, mert egyedülálló a génösszetétele. A genetikusok inkább választanak kutatásuk alanyának olyan izoláltan élő népcsoportokat, mint az izlandiak, az amikok vagy éppen az askenázi zsidók, akik a középkorban egy hirtelen népességsökkenésen mentek keresztül. Ezek a csoportok azért is számítanak jó alanyoknak a genetikai kutatások számára, mert egy kisebb számú közös őstől származnak, ez pedig kisebb génállományt jelent. Így kevesebb génvariációt kell tanulmányozni az öregedésért vagy a hosszú életért felelős gének felkutatása során.

Az askenázi zsidók ráadásul még a kulturális tényezők miatt is remek vizsgálati alanyok, ugyanis viszonylag hasonló társadalmi osztályokhoz tartoznak. És mivel az egészségügyi állapot összefüggésben van az oktatással és a jövedelemmel, ezért a hasonló társadalmi státuszú askenázi zsidóknál a kutatás során nem kell külön az eltérő egészségügyi, környezeti tényezőkkel foglalkozni, és jobban lehet összpontosítani a genetikára.

Barzilai szerint a legtöbb ember időskori egészségügyi állapotát 80 százalékban a környezeti tényezők határozzák meg, és csak 20 százalékban a genetikára. Az izraeli kutató azonban úgy véli, hogy az átlagosnál magasabb élettartammal rendelkezők esetében a géneknek sokkal nagyobb lehet a szerepük, mint azt eddig gondolták. (Via Forward)

A kormányunk nem ijed meg a Hamász fenyegetéseitől

Itamár Ben-Gvir, az ultranacionalista Zsidó Erő (Ocma Jehudit) pártot vezető izraeli nemzetbiztonsági miniszter beváltotta számos tiltakozást kiváltó ígéretét, és ellátogatott a vallási

szempontból nagyon kényes helynek számító jeruzsálemi Templom-hegyre. Izraeli miniszter évek óta nem járt ott – jelentette a Ynet, a Jediót Ahronót című újság hírportálja.

Ben-Gvir a Templom-hegyen

Fotó: The Times of Israel

Itamár Ben-Gvir jelentette be, hogy a „következő hetekben” ellátogat a helyre, de ezt máris megtette biztonsági őrok és rendőrök kíséretében. Izraeli miniszter évek óta nem járt ezen a helyen.

A Palesztin Hatóság külügyminisztériuma határozottan elítélte és provokációnak, sőt, támadásnak nevezte Ben-Gvir reggeli körsétáját a mecseteknél. „A felelősség Netanjahut terheli ezért, de majd azokért a következményekért is, amelyeket ez kivált” – írták.

Ben-Gvir a sétája után kijelentette: „kormányunk nem ijed meg a Hamász fenyegetéseitől. A Templom-hegy Izrael népe számára a legfontosabb hely. Továbbra is fenntartjuk ott a mozgás szabadságát a muszlimok és a keresztények számára, de a zsidók is fel fognak menni a hegyre, és azokkal, akik ezt akadályozni akarják, vaskézrel kell bánni.”

A Gázai övezetet irányító Hamász iszlamista terrorszervezet azzal fenyegetőzött, hogy „nem nézi tétlenül”, ha Ben-Gvir fellátogat a Templom-hegyre, amely a muszlimok számára a Mecsetek tere (arab nevén al-Haram as-Saríf), az iszlám vallás harmadik legszentebb helye.

Jaír Lapid volt izraeli miniszterelnök, a centrista Van Jövő (Jes Atíd) párt elnöke óva intette a szélsőséges nézeteiről ismert Ben-Gvirt a látogatástól, mert szerinte az olyan súlyos provokáció, amely emberéletbe fog kerülni.

Ben-Gvir vallásos politikusként, ultrajobboldali aktivistaként és ellenzéki parlamenti képviselőként korábban is számos alkalommal járt a Templom-hegyen, tiltakozásokat kiváltó nacionalista felvonulásokat is vezetett Jeruzsálem óvárosában, a muszlim negyedben. 2007-ben a bíróság elítélte őt rasszista uszításért. Régóta támogatja a Templom-hegy status quójának megváltoztatását, az imádkozás engedélyezését zsidók számára.

A Jordániával megkötött status quo-egyezmény szerint jelenleg csak a muszlimok imádkozhatnak ezen a helyen, a zsidók csak nagyon korlátozottan, egyetlen kapun mehetnek be a térre, és csak egy előre meghatározott útvonalon, szoros rendőri kísérettel sétálhatnak ott.

Amikor Ben-Gvir a kormány eskütele előtt megkötötte Netanjahuval a koalíciós megállapodást, akkor a választások előtti harcias retorikája ellenére beleegyezett abba, hogy Izrael tartja magát a szent helyek status quójához – emlékeztetett a Times of Israel című angol nyelvű hírportál.

Az iszlám, a keresztény és a zsidó vallás által egyaránt szentnek tekintett Templom-hegy Jeruzsálem óvárosában található. A hagyomány szerint ott állt Salamon temploma, amelyet idősámításunk előtt 586-ban a babiloniak leromboltak, majd a zsidók a 6. század végén újjáépítették, de i. u. 70-ben a rómaiak a második templomot is lerombolták.

Az egykori zsidó szentély helyén az iszlám hódítás után a Sziklamécsét és az Al-Aksza mecset épült fel, utóbbi az iszlám vallás harmadik legszentebb helye a mekkai és a medinai mecset után. (MTI)

Izrael 1967-ben, a hatnapos háborúban foglalta el Jordániától Kelet-Jeruzsálemet, benne az óvárost. A Templom-hegyet a muszlimok felügyelik, de a biztonsági kérdésekért az izraeli rendőrség felel.

Izraeli katonák gyűjtöttak gyertyát az ikonikus chanukijában

A 30-as években még horogkeresztes zászlóval a háttérben fényképeztek le Kiel utolsó rabbijának ünnepi gyertyatartóját.

A híres chanukija Akiva Posner rabbi és családja tulajdona volt, az ikonikus fotót felesége, Rachel készítette 1931-ben, a háttérben a horogkeresztes zászlóval, amelyet a náci párt helyi székházára tűztek ki a rabbi otthonával szemben. A fénykép hátoldalára Rachel Posner azt írta, hogy reméli, a zsidóság túl fogja

Posner rabbi unokája, Jehuda a berlini elnöki rezidencián, Frank-Walter Steinmeier német elnök társaságában gyűjtötte meg a gyertyákat.

Ezt követően az ikonikus chanukija már Izraelben, a Golani gyalogoszad egyik laktanyájában bukkant fel, ahol a katonák a Posner család tagjaival gyűjtöttak gyertyákat az ünnep alkalmából. Jehudán kívül az eseményen részt vett Posner rabbi dédunokája, Raziél Gilo is, aki korábban ebben az egységben szolgált,

A Posner család gyertyatartója a Goláni egyik laktanyájában

élni nácizmust, olvastuk a *Kibic* cikkében.

A Posner család az akkori Palesztinába menekült, miután a náci hatalomra jutottak Németországban. A nyolcágú menórát jelenleg a Jád Vásém-ben őrzik, chanukka alkalmából azonban visszakerült a család tagjaihoz, hogy meggyűjtsák benne az ünnepi lángot.

A chanukija először egy kis időre visszatért Németországba, ahol

jelenleg pedig tartalékos táborigazgató rabbi az izraeli hadsereg kötelékében.

A laktanya jelenlegi rabbija, Ariél Minkov a Ynetnek nyilatkozva elmesélte, hogy Gilóval már régóta ismerik egymást, és ő mesélt neki a híres családi gyertyatartóról. Minkov rabbi amikor meghallotta a történetét, biztos volt benne, hogy muszáj lesz egyszer elhöznie a laktanyába az egyik chanukka alkalmából. Erre most kerülhetett sor.

Elfogták a jeruzsálemi sírrongálókát

Elfogták Izraelben két tizenéves zsidó fiatal, akiket azzal gyanúsítanak, hogy a jeruzsálemi Cion-hegyi protestáns temetőben megrongáltak több mint harminc sírt – jelentette rendőrségi beszámolóik alapján a Jediót Ahronót című újság hírportálja, a Ynet.

Izrael központi részén él az a 14 és 18 éves zsidó fiatal, akik a nyomozás eredménye alapján újév reggelén vandál módon megrongálták a temetőt.

A jeruzsálemi rendőrség a hozzá benyújtott panasz nyomán helyszíni vizsgálatot rendelt el. A nyomozók és a törvényészeki szakértők megállapították, hogy szándékos rongálás történt. Majd a nyomok és a biztonsági kamerák felvételei alapján azonosították, két nap múlva elfogták és őrizetbe vették, másnap pedig a jeruzsálemi körzeti bíróságra szállították a gyanúsítottakat, hogy előzetes letartóztatásuk lehetőségét kérjék.

Doron Turgeman jeruzsálemi kerületi rendőrpáncsnok a panasz beérkezését követően találkozott III. Teofil görög pátriárkával és titkárával, és biztosította őket, hogy a rendőrség mindent elkövet a tettesek kézre kerítése és bíróság elé állítása érdekében.

A tönkretett sírok közt van a 19. századi anglikán misszionáriusnak, Jeruzsálem protestáns püspökének, Samuel Gobetnek a nyughelye is. Ebben a temetőben temettek el négy olyan magyar katonát is, akik az első világháborúban az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregével kerültek a Szentföldre.

A kárt 100 ezer dollárra becsülik. Hasonló bűncselekményt követtek el 2013-ban is, amely miatt négy zsidó gyanúsítottat tartóztattak le. (Shiri Zsuzsa, MTI)

A ledöntött sírkövek a jeruzsálemi Cion hegyi protestáns temetőben

Fotó: Izraeli rendőrség

Tegyük, amit tennünk kell még ma

Interjú Havas Judittal

Két kitüntetést vehettél át. Elsőként elismerésemet fejezem ki az olvasók nevében.

Igen, köszönöm a gratulációt. Jól esett ott állni a Rumbach Sebestyén utcai gyönyörű zsinagógában és Heisler András elnök úr laudációját hallgatni, amely így kezdődött:

„Havas Judit a magyar kultúrát, a zsidó népiség irodalmát, zenéjét egy-egyben látja a magyar kultúra történetével, annak részeként mutatja be írásaiban, rendezéseiben és előadóművészetében...” Igazán elérzékenyültem e szavak hallatán.

S a folytatásnál úgy éreztem, hihetetlen, hogy mindez érzékelhető a közösség számára is:

„A zsidóság hozzájárulását az európai magyar kultúrához ennek a szerves egységnek a részeként kezeli, szokatlan, merész, sokrétű életművében a tudós és a művész tevékenysége azonos színvonalon működik és harmonizál. Hosszú évtizedek óta ugyanazzal a lendülettel, erővel, finomsággal dolgozik, érzékeny és magabiztos sokoldalúsága elemző-készségének élességét és pontosságát mutatja. Ő ma Szenes Hanna életművének legnagyobb gondozója, verseinek, dalainak autentikus interpretálója. Havas Judit az átfogó és tágas értelmezett magyar műveltség autentikus szemléltetője, része a magyar zsidóság kulturális integrációs törekvéseinek, jelentékeny művész, akit elismerni számunkra megtiszteltetés.”

Átvenni Heisler Andrásról és Kunos Péterrel A Magyar Zsidóságról díjat elértem legszebb pillanatai közé tartozott.

A másik díjat két nap múlva az Artisjus színházában vehettem át. Igen rangos esemény volt. Báger Gusztáv laudációjában elmondta, én kaphattam az Artisjus első alkalommal odaítélt irodalmi-előadóművészi díját. Ez óriási dolog az életben. S ami külön jólesett az elhangzott méltató mondatok közül:

„Előadóművészi mivolta, mívesen artikulált beszéde, stílusa, választékos ízlése a legempathikusabb versmondók közé emelte. Hangszíne, Karády Katalinra és Edith Piafra emlékeztető altónusa, intonációja, bűgő hangja összetéveszthetetlen. Az irodalom nagykövete ő, a poézis hercegnője. Akár klasszikus, akár

kortárs szerzőkről legyen szó, Judit minden esetben megtalálja a megfelelő módot, hangnemet, amivel a leginkább megszeretteti az alkotót mind a hazai, mind a külföldi országok közönségével. Amikor beszél, hangja a szívből szól.” S ez az utolsó mondat igazán szíven ütött. Mert így van.

Kérlek, próbáld összegezni az utóbbi évek feladatait, mi minden fűződik a nevedhez.

Több évtizedes pályám során – több mint 45 éve állok pódiumon – mindig a kirekesztés, a megkülönböztetés ellen emeltem szót a pódiumról, az egyetemi katedréről, tanulmányköteteimben. Értelmes, megoldó, közösen gondolkodó közösségeket szeretnék, ezért szerkesztem, válogatom előadásaimat példamutató gondolkodók, írók, költők műveiből.

A párbeszéd híve vagyok, nem az ellenségeskedés, mert véleményem szerint az acsakorodás nem vezet sehová. Magyarország egy színes paletta, amelyen minden színnek megvan a maga fontos feladata és szépsége; egyik sem lecserélhető. Meg kell ismernünk egymás kultúráját, vallom, s éppen ezért a zsidó irodalmi, zenei hagyományok bemutatásával, értékeinek közzétételével foglalkozom irodalmi esteken, pódiumbeszélgetéseken: többek között a holokausztűlélő író, Földes Mária *A séta* című monodrájának előadásával, majd a dokumentum-játékfilm készítésével, Szenes Hanna

vers-filmjével, hangoskönyvek közreadásával, például a *Hajnali imádság margójára* címmel, a Modern héber költők kétnyelvű cédé bemutatásával, Fejtő Ferenc *A zsidó és az Úristen* hallgatható remekművével.

Sorolhatnám még fontosságai sorrend nélkül a munkáimat, például az egyik legfontosabb volt a Budapest Klezmer Band alapításában, a műfaj meghonosításában való részvétel és a „gyermek” menedzselése. A „klezmer és irodalom” műfaj megteremtésével azóta is hitelesen szolgáltam az ügy fontosságát Magyarországon és a nagyvilágban. Remélem, még sokan megnézhetik *A drágakő* című klezmer meseoratóriumot, amelyet én szerkesztettem és a Chagall Band közreműködésével, Vincze Pál zenéjével mutattuk be. Külön büszkeséggel tölt el, hogy 2019-ben a holokauszt világnapján Washington és New York vendége voltam, ahol emlékező monodrámat, Földes Mária: *A séta* című remekművét (Radó Gyula rendezése) adtam elő nagy sikerrel magyar nyelven, angol felirattal.

Kiváló előadóként ismertelek, ismertünk meg, a kultúra színe-java elkételezett prezentációjának. Már pályaválasztóként is ez az út volt „kijelölve” számodra?

Szolgáltatnak tekintem kezdetektől a pályámat, a megismertetést és a megbékélés szolgálatának. Ajánlom olvasóim figyelmébe a www.havasjudit.hu weblapomat.

Világéletemben arra készültem mint született tanító, hogy írók, költők gondolataival, a művészet csodáival ismertessem meg a hallgatóságomat, kicsiket és nagyokat, felnőtteket és idősebbeket, így is segítve a mindennapok nehézségeit, gondjait kissé feledtetni, vagy új dimenziókat nyitni az életükben. Közvetítő vagyok, s teszem a dolgom. A Károlyi Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Karán irodalmat, művészi beszédet, dámapedagógiát tanítok.

Végül tájékoztass bennünket a közeljövőben rád váró feladatokról.

Sok tervem van alakulóban. Babonából nem beszélnek most róluk, de ígérem, hogy beszámolok a kedves olvasóknak, amint időpontokat, helyszínt tudok. Amire készültem és már bemutattam, arról szívesen szólok. Két verses hangoskönyvem jelent meg: Nemes Nagy Ágnes *Isten hozott szép angyalok* és Szabó Magda *Ágaskodj újra, ész!*, mindkettőt szívesen bemutatom, meghívás szerint. És a pódiumműsorok közül: Szabó Magda *Az ajtó* című monodráját (színpadra alkalmazta Bíró Zsófia, rendező Radó Gyula) már játszottam néhány alkalommal itthon, valamint többek között San Franciscóban (angol felirattal) és Torontóban is, de a pandémia miatt a meghívásaim további időpontjai tolódtak. Nem voltam tétlen ez idő alatt sem. A kényszerű szünet alatt elkészült Szabó Magda vezeklő monológjának francia, spanyol és olasz felirata is, mert folytatni kívánom itthon és külhonban magyarok és érdeklődő külföldiek számára ennek a két embernek, az írónőnek és Emerencnek a tanító történetét. Mi az üzenet?

Tegyük, amit tennünk kell még ma, mert lehet, hogy holnap már nem tehetjük. S aki megtisztel azzal, hogy beenged a valóságos és az ÉN-világába, azt becsüljük meg, mert a tiszta, feltétel nélküli szeretetnél és barátságánál nincs fontosabb az életben.

Gáljuli

Lovaggá ütötték a brit főrabbit

Ephraim Mirvis rabbi többek között a nőknek és az LGBTQ zsidóknak az ortodox világban való elfogadásának érdekében tett erőfeszítései miatt kapta meg a rangos elismerést.

Ephraim Mirvis rabbi, a Brit Nemzetközösség Egyesült Héber Gyülekezetének főrabbija – akit általában az Egyesült Királyság főrabbiaként emlegetnek – mostantól a Sir címmel egészítheti ki a nevét, írja a JTA nyomán a *Kibic*.

III. Károly király újévi kitüntetési listája szerint Mirvis a Brit Birodalom Lovagrend parancsnoka címet kapja. Az Egyesült Királyság 1890 óta évente csak kétszer, újév napján és az uralkodó születésnapján adományoz lovagi címeket és más lovagi kitüntéseket, ami korábban, II. Erzsébet királynő regnálása alatt, április 21. volt, de III. Károly király esetében november 14. lesz.

„Óriási megtiszteltetés számomra ez a kitüntetés. Különösen meghatározó lesz, hogy ezt a díjat Ófelségétől, a királytól vehetem át, aki első éve uralkodónk” – mondta Mirvis a Jewish Chronicle szerint.

Bár Mirvis legutóbbi elődeit, Jonathan Sacks és Immanuel Jakobovits rabbiakat is lovaggá ütötték főrabbi megbízatásuk alatt, ez a cím nem volt mindig magától értetődő.

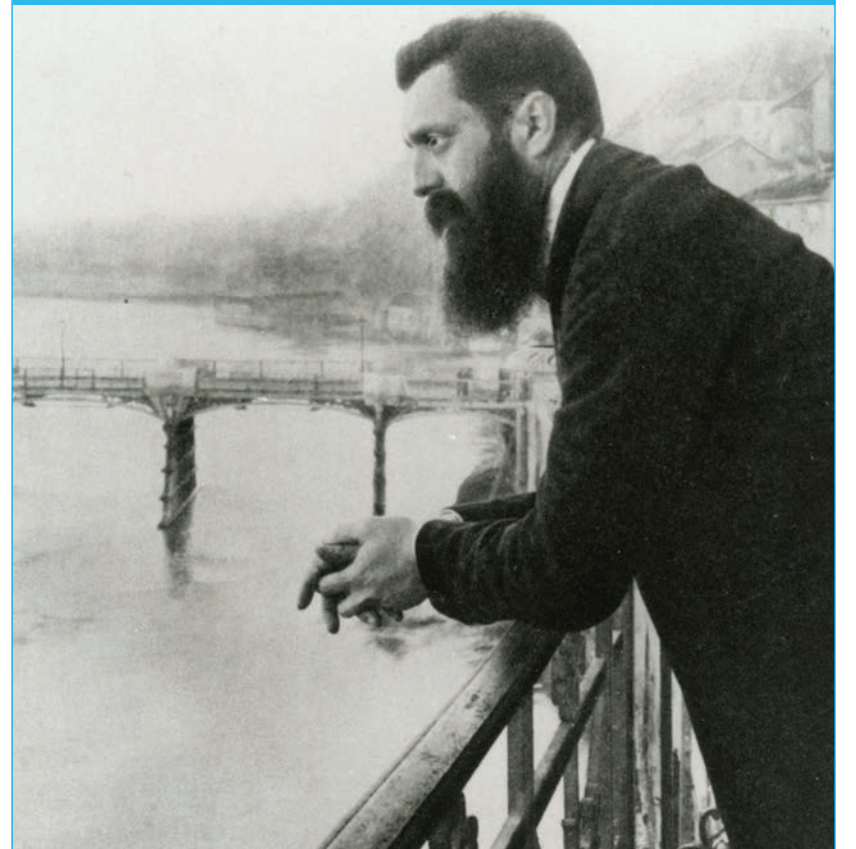
A király listájához fűzött indoklás kiemelte Mirvisnek a vallásközi párbeszéd terén végzett munkáját és a Kínában az elnyomó politikától szenvedő ujjur muszlimok érdekében kifejtett tevékenységét. Valamint azon erőfeszítéseit, amelyek célja, hogy az ortodox világ befogadóbbá váljon a nők és az LGBTQ zsidók irányában.

„Az ortodox zsidó élet nagyobb befogadásának szószólója, kinevezte Nagy-Britannia első női halachikus tanácsadóját, és nagyobb lehetőségeket teremtett a női vezetés és a női ösztöndíjak számára” – olvasható az indoklásban.

III. Károly még hercegeként és Ephraim Mirvis főrabbi a jeruzsálemi Izrael Múzeumban 2020 januárjában Fotó: AFP

Herzl Tivadar örökül hagyta nekünk...

az Ön Öröksége is hozzájárulhat e célhoz.

Keren Hyesod UIA,
a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan
E-mail: eli.keidar@kerenh.hu
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-8487380

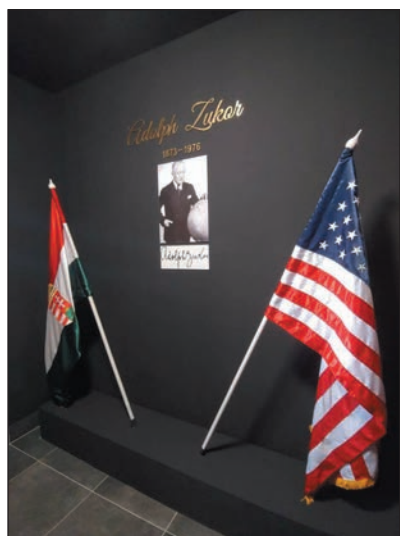

Borsodi szülőfalujában emlékházat avattak Adolph Zukor tiszteletére

A Cukor Adolffé magyar zsidónak született, de Adolph Zukor néven világhírűvé vált amerikai producer, filmrendező születésének százötvenedik évfordulója alkalmából emlékházat avatott híres szülőtte tiszteletére a Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében lévő Ricse önkormányzata. Az ünnepségen többek között jelen volt Szabó István Oscar-díjas filmrendező, Koltai Róbert színművész, Farkas Bertalan, Magyarország egyetlen úrhajója és Bokor Balázs, a Magyar Hollywood Tanács elnöke.

„A cigándi járásban található Ricse híres szülőtte, Zukor Adolph, a Paramount Pictures vezető filmgyártó cég alapítója munkásságáról rendeztek emlékházat a szülőházában. Az emlékhelyet szombaton, Zukor születésének százötvenedik évfordulója alkalmából avatta fel a település önkormányzata. Az egyedülálló ünnepségen a Magyar Hollywood Tanács, az Origo Filmgroup Zrt. filmes szakemberei és filmrajongók is részt vettek, jelen volt Bokor Balázs, a Magyar Hollywood Tanács elnöke, Szabó István Oscar-díjas filmrendező, Koltai Róbert színész és Farkas Bertalan egykori úrhajós is. Kora délután pedig emlékkonferenciát rendeztek Zukor Adolph tiszteletére a róla elnevezett helyi művelődési házban, ahol az emléktábláját is megkoszorúzták” – írja a Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei Boon.hu portál.

„Ricse, Magyarország, az Amerikai Egyesült Államok és az egész világ számára egyaránt kiemelkedő jelentőségű személyiségnek állítunk emléket” – fogalmazott az esemény meghívójában Vécsi István polgármester. „Ez a rendkívüli ember, Zukor Adolph 1873. január 7-én, Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében született Riccsen. A Paramount Pictures alapító atyja úgy változtatta meg a világot, mint csak kevesen. Az általa felépített filmes birodalom az amerikai történelem egyik legnagyobb innovációs és vállalkozói eredménye.”

V
i
c
c
(?)

Nem értem, hogy barátaink miért adják nekünk a gázt drágábban, mint az ellenségeinknek.